

(дата звернення: 14. 04. 2026).

3. Тривожність підлітків в умовах воєнного стану. Центральноукраїнський державний університет. 2023. URL: <https://dspace.cusu.edu.ua/items/b81cdfa3-d432-4a3b-b6c4-807dd6a93272>

(дата звернення: 14. 04. 2026).

4. Mental health of Ukrainian adolescents during war. PubMed. 2024. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/38526470/> (дата звернення: 14. 04. 2026).

5. Spielberger C. D. Anxiety as an emotional state // *Anxiety: Current Trends in Theory and Research*. New York : Academic Press, 1983.

УДК 364.444:37.035.1

Пацалюк Л.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна
ГО "Країна рівності і правди", Україна

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Розкрито роль волонтерської діяльності у становленні сучасної молоді як активної особистості, соціально відповідальної, творчої, виділено засоби розвитку соціальної відповідальності: творчі соціальні проєкти, майстер-класи.

Ключові слова: волонтерство, студентська та учнівська молодь, соціальна відповідальність, майстер-клас, мистецькі практики, соціально-мистецькі ініціативи.

Patsalyuk L.

Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ukraine
NGO "Country of Equality and Truth", Ukraine

VOLUNTEERING AS A TOOL FOR DEVELOPING SOCIAL RESPONSIBILITY IN YOUTH

Abstract: *The role of volunteering in the development of modern youth as active, socially responsible, and creative individuals is revealed, and means of developing social responsibility are highlighted: creative social projects, master classes.*

Keywords: *volunteering, students and pupils, social responsibility, master class, artistic practices, social and artistic initiatives.*

Реалії сучасного життя України, довготривала війна, суспільні проблеми, пов'язані з військовими діями вивели на абсолютно новий рівень діяльність окремих людей та організацій, яку в науковій літературі означають як волонтерство, волонтерська діяльність. Доволі активними учасниками волонтерського руху є студентська та учнівська молодь. Особливу нішу у волонтерській діяльності займає допомога військовим. Заняття волонтерською діяльністю є дієвим інструментом розвитку соціальної відповідальності молоді, оскільки в її основі закладено сутність самої соціальної відповідальності як етичної концепції, згідно з якою особистість, організація чи держава беруть на себе добровільні зобов'язання безкорисно діяти на благо суспільства та довкілля.

Донедавна волонтерство було у фокусі уваги обмеженого кола осіб: безпосередніх учасників, бенефіціарів та профільних експертів. На сьогодні залучення молоді до волонтерської діяльності стає засобом громадянського виховання, соціалізації молоді, відповідно і предметом наукових розвідок. Роль волонтерства відображена також у державних документах. Так, у «Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» одним із завдань громадянської освіти в Україні визначено наступне: «формувати активну життєву позицію, здатність поширювати і застосовувати практики громадських ініціатив та волонтерства» [3, с. 4].

Волонтерство О. Трубнікова визначає як форму соціальної активності, яка обумовлена

«готовністю індивіда служити соціально значущим цілям, без очікування на фінансову нагороду» [5, с. 208]. На думку вченої, це – внутрішня потреба особистості, яка характеризується системою цінностей індивіда та є проявом власної свободи.

За твердженням З. Бондаренко волонтерська діяльність характеризується певними критеріями. Основними є: «добровільність; суспільно корисний характер роботи; відсутність очікувань на фінансову винагороду; витрати вільного часу; відсутність прагматичних інтересів; виконання конкретної справи фізичного чи інтелектуального характеру; здійснення справи за межами будь-якої формальної установи або організації, де працює волонтер. У загальному розумінні явища волонтерства, окрім усього іншого, вагомим є визначення граничних меж волонтерської допомоги, обумовлених роллю, обсягами, змістом, тривалістю за часом і частотою її надання»[1, с.133].

Психолого-педагогічні практики вказують на те, що заняття волонтерством є потужним інструментом комплексного розвитку особистості, оскільки поєднує в собі соціальну практику, навчання та психологічне загартовування. Для молоді це не просто допомога іншим, а передусім школа життя, де формуються ключові життєві компетенції, громадянська відповідальність, національна ідентичність.

І. Іскаємов характеризує волонтерство як інструмент становлення молоді у соціальному та, особливо, у професійному плані і наголошує на тому, що в процесі діяльності відбувається розвиток соціальних навичок та формується мережа контактів, набуваються практичні навички, формуються лідерські якості, а також виникає можливість спробувати різні ролі, покращити резюме, що підвищує шанс на працевлаштування, відбувається особистий розвиток та самовдосконалення [2].

Науковці доводять, що «залучення студентів до волонтерської діяльності в університетському середовищі є важливим кроком у формуванні їхньої соціальної активності та відповідальної громадянської позиції» [4, с. 75]. Досліджуючи роль університетів у цьому процесі Т. Лях, В. Лютий та В. Жуков констатують, що завдяки участі у таких проєктах особистість розвиває лідерські навички, зростає її соціальна відповідальність, з'являються додаткові можливості для кар'єрного розвитку.

Серед засобів розвитку соціальної відповідальності в умовах мистецької університетської освіти, передусім, доцільно виділити освітні компоненти. У Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка це «Арт-проєктування». У процесі опанування означеного освітнього компонента впроваджуються практичні кейси.

Арт-проєкт «Обличчя сучасної України: переосмислення традицій». Завдання для студентів, майбутніх педагогів та реставраторів полягає у створенні візуальних історій, які презентують національну ідентичність. Результат діяльності у соціальному плані – трансляція суспільно важливих меседжів: стійкість, спадковість поколінь, незламність духу.

Наступним засобом є соціально-мистецькі ініціативи, серед яких найбільш поширені мистецькі проєкти. Так, фотопроєкт «Вільні, сильні, незалежні» об'єднав здобувачів вищої освіти освітніх програм «Фотомистецтво та візуальні практики» й «Акторське мистецтво» і став частиною соціальних ініціатив «Мільйони на дрони», «Подаруй Миколая солдату».

Фотопроєкт «Обличчя волонтерського руху», до реалізації якого разом зі студентами були залучені і практики професіонали, не лише сприяв розвитку соціальної відповідальності, але й формуванню етичної відповідальності, усвідомленню меж професійного втручання, розвитку емпатії, навичок комунікації й здатності працювати з травматичним контекстом, зберігаючи гідність і правдивість візуального образу.

Фотопроєкт «Задонатъ свою любов» також став цікавим досвідом особистісного розвитку та інструментом формування соціальної відповідальності, оскільки під час роботи над проєктом зібрано кошти для військових. Є розуміння того, що студенти діяли безкорисливо, витрачали вільний час задля допомоги іншим.

Майстер-класи зі студентською та учнівською молоддю з розпису військових

артефактів є не менш ефективним засобом розвитку соціальної відповідальності. Під час проведення майстер-класів є можливість залучити невелику кількість учасників, але така практика виступає як своєрідна реклама, відповідно, збільшує кількість охочих взяти участь у наступних майстер-класах, тобто розширює коло тих, які долучаються до волонтерства. На початковому етапі з різних мотивів, надалі частина учасників починає діяти систематично та свідомо.

Ще одним засобом розвитку соціальної відповідальності є виготовлення необхідних військовим речей, зокрема, окопних свічок та розпалювачів, які надалі передаються у військові підрозділи.

Отже, волонтерство як суспільне явище має власні ознаки, характеристики. Заняття волонтерською діяльністю є дієвим інструментом розвитку соціальної відповідальності молоді, адже потребує систематичності, безкорисливості, потреби діяти на благо інших. Заняття волонтерством формує ключові життєві компетенції, сприяє професійному становленню майбутніх фахівців. Дієвими засобами розвитку соціальної відповідальності є соціально-мистецькі ініціативи, які реалізуються через мистецькі проекти, практичні кейси під час опанування освітніх компонентів, майстер-класи, систематична робота над виготовленням необхідних для конкретної групи засобів. Через означені практики формується покоління свідомих та відповідальних фахівців, здатних поєднувати професійність і громадянську позиції. Досвід реальної взаємодії сприяє розвитку ціннісного ставлення, етичної зрілості та готовності діяти в умовах суспільних викликів.

Джерела та література

1. Бондаренко З.П. Соціально-педагогічне волонтерство як бренд сучасної студентської молоді. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2019. № 2 (18). С. 130-136.
2. Іскаємов І. Волонтерство як спосіб розвитку навичок і кар'єри для молоді. URL. <https://www.lac.org.ua/12066-2/> (дата звернення: (01.04.2026).
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL. <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/KONTSEPTSIYA-ROZVYTKU-GROMADYANSKOYI-OSVITY-V-UKRAYINI.pdf> (дата звернення: (01.04.2026).
4. Лях, Т., Лютий, В., Жуков, В.. Волонтерська діяльність студентів як шлях до їхньої активної участі у суспільному житті громади. *Ввічливість. Humanitas.* Вип. 3. 2024. С. 68–76.
5. Трубнікова О. А. Волонтерство як форма соціальної активності особистості. *Актуальні проблеми психології.* Т.7, вип. 20, Ч. 2. 2009. С. 205-208.

УДК 159.9

Періг І., канд. психол. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті запропоновано дослідження рівня ментального здоров'я сучасних студентів в умовах воєнного стану, представлено показники розвитку стратегій подолання стресу за методикою «BASIC Ph».

Ключові слова: Ментальне здоров'я, стратегії подолання стресу, «BASIC Ph».

Perig I., Ph.D. (Psych.), Assoc. Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

STRATEGIES TO SUPPORT THE MENTAL HEALTH OF TODAY'S STUDENTS

Abstract. The article proposes a study of the level of mental health of modern students under martial law, and presents indicators of the development of stress coping strategies using the "BASIC Ph" method.

Keywords: mental health, stress coping strategies, "BASIC Ph."